

УДК 821.161.2.-31.09

СЮЖЕТНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВІСТЕЙ МИХАЙЛА ТОМЧАНІЯ**Бродюк Ю.М.**Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті розкрито сюжетно-композиційні особливості повістей «Наша сім'я» (1953), «Терезка» (1957), «Вітчизна» (1962), «Скрипка – його молодість» (1965) М. Томчанина. У процесі аналізу повістєвого епосу прозаїка виявлено поступальний характер художнього мислення митця – від схематичного зображення нової дійсності на Закарпатті («Наша сім'я») до філософського роздуму над життям талановитого музиканта в складних умовах воєнного часу («Скрипка – його молодість»). З'ясовано, що повісті М. Томчанина постають своєрідною з'єднувальною ланкою між малою і великою прозою письменника та засвідчують генезу творчого становлення. Означені твори ілюструють спроби митця опрацювати ширший життєвий матеріал, розкривати людську долю, взаємини героя з навколишнім світом більш суттєво, глибше, аніж, приміром, в оповіданні чи новелі. На прикладі повістєвого пласту простежено саморух письменника від канонів соцреалізму до уважного потрактування внутрішньої сутності індивіда.

Ключові слова: повість, М. Томчанин, соцреалізм, кордоцентризм, антропонім

Постановка проблеми. Відбувшись як талановитий новеліст і майстер оповідання, М. Томчанин розкриває свої творчі можливості в жанрі повісті. Епічний доробок митця, що є оригінальним і самобутнім явищем, яскраво висвітлює ідейно-естетичні та жанрові модифікації вітчизняної повісті 1950–1960-х рр. Повістєвий

епос прозаїка нараховує чотири твори: «Наша сім'я» (1953), «Терезка» (1957), «Вітчизна» (1962), «Скрипка – його молодість» (1965), які ілюструють еволюцію художнього мислення прозаїка – від схематичного зображення дійсності на Закарпатті, статичного опису «старих – нових» часів («Наша сім'я») до філософського роздуму над

життям талановитого митця в складних умовах воєнного часу («Скрипка – його молодість»). Повісті М. Томчаниї, на наш погляд, постають своєрідною з'єднувальною ланкою між малою і великою прозою письменника, засвідчують поступальний характер його творчого становлення.

Критичний аналіз досліджень і публікацій Ю. Балеги, Д. Кешелі, В. Марка, М. Наєнка, В. Попа, П. Ходанича, Н. Ференц, О. Чижмар та інших, присвячених творчості М. Томчаниї, фіксує нерівномірну увагу дослідників до повістей митця. Досі літературознавці зверталися до означеного жанру спорадично, у контексті осмислення творчості закарпатського прозаїка загалом, зосереджуючи свою увагу переважно на його новелах, оповіданнях та романах письменника.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У вітчизняному літературознавстві майже не висвітлено питання композиції повістей М. Томчаниї, категорій часу і простору, художнього моделювання характерів тощо.

Мета статті – з'ясувати особливості сюжетно-композиційної та образної структури повістей «Наша сім'я», «Терезка» (1957), «Вітчим» (1962), «Скрипка – його молодість» (1965).

Виклад основного матеріалу. Працюючи в жанрі повісті, М. Томчаниї навчався розкривати ширший життєвий матеріал, людську долю, взаємини героя з навколишнім світом суттєвіше, глибше, аніж, приміром, в оповіданні чи новелі. У 1950-х рр., як слушно зазначає М. Наєнко, це давалося нелегко. Хоча повість і займає в цей час ключові позиції та постає одним із найпродуктивніших жанрів української повоєнної прози, усе-таки вона залишається обмеженою строгими канонічними нормами соцреалізму.

В. Жукова зазначає, що до основних тематичних різновидів української повісті початку 1950-х рр. належать повісті про війну («Записки солдата» І. Багмута, «Син капітана» А. Дімарова, «Гарячі руки» В. Козаченко, «Єдина» Ю. Збанацького, «Тамара» А. Хижняка, «Його призвище невідоме» П. Автомонова тощо); повісті про відбудову народного господарства, мирну працю радянських трудівників («Микита Братусь» О. Гончара, «Поема про море» О. Довженка, «Плем'я дужих» Д. Ткача, «Сини землі» Є. Кротевича, та ін.); історична та історико-біографічна повість («Запорожці» П. Панча, «Семен Палій» Ю. Мушкетика, «Дитинство Гоголя» О. Полторацького, та ін.); повісті для дітей («Сашко» Л. Смілянського, «Таємниця Соколиного бору» і «Літо в Соколиному» Ю. Збанацького та ін.) [2].

Найбільш прикметними для нас виступають повісті про перетворення на землях Західної України («Буковинська повість» І. Муратова, «Над Черемошем» М. Стельмаха, «Визволена земля» С. Чорнобівця, «В долині Стрипи» В. Лозового, «Без межі» П. Автомонова та ін.), оскільки власне до цієї тематичної групи належить перша повість М. Томчаниї під назвою «Наша сім'я» (1953 р.), яка означила творчі пошуки та експерименти письменника в руслі великих епічних жанрів. Щоправда, з огляду на так звані «кращі зразки» радянської літератури 1950-х рр. М. Томчаниї занадто спрощено зобразив післявоєнне закарпатське село, чим, власне,

наблизив означену повість до публіцистичної замальовки. Власне тому В. Поп слушно визначає «Нашу сім'ю» лише «розвідкою в жанрі повісті». Спостерігається безперечний вплив загального стану літератури на створення повісті. У творі виразно виявляється ідейність, лозунговість («Сталін говорив з книжки, як оце ми з вами, зрозуміло і до серця» [7, с. 7]); групування персонажів на однозначно позитивних і негативних (куркулі – колгоспники); спрощення конфліктів твору до опозиції «старе – нове» в житті закарпатців, схематизм зображуваного тощо.

«Основоположною фабулою» (К. Кларк) переважної більшості повістей та романів 1950-х рр. є «приїзд на село демобілізованого воїна, як правило, інваліда. Він потрапляє у відсталий колгосп. Виступає на боротьбу проти людей, що заважають розвиткові колгоспу. Піднімає на цю боротьбу односельців, добивається перемоги, в кінці твору стає або головою, або парторгом колгоспу» [2, с. 8]. На основі означеного фабульного трафарету М. Томчаниї будує сюжет повісті «Наша сім'я». У село Холодне, що на Закарпатті, приїздить фронтовик, колишній учитель Олег Чумак. У селищі немає електроенергії, стара школа потребує ремонту. Учитель переконує голову колгоспу в необхідності будівництва електростанції та нової школи, де окремих клас був би відведений для неписьменних селян. Автор старанно відтворює зміни, які відбулися з приїздом Чумака: село електрифікували, провели телефонний зв'язок, зникла приватна власність і «люди зблизилися». Від сюжетного схематизму письменник відходить хіба лише в кінці повісті, коли за законами жанру Олег Чумак мав би стати директором Ужгородської школи. Проте він на піддорозі відмовляється й повертається в Холодне.

У творі М. Томчаниї значно більше уваги зосередив на виробничих моментах будівництва школи та електростанції, аніж на розкритті характерів персонажів. Герої повісті виписані схематично, у дусі соціалістичного реалізму. Приміром, замальовуючи образи молодят, М. Томчаниї унікає розповіді про їхні почуття, натомість відзначає, що наречений Іван дає по три норми в день, а його дружина – ланкова – має найкращу ланку. Слушну думку з цього приводу висловила В. Жукова, відзначивши, що критерієм психологічної достовірності образу персонажа виступали передусім партійні гасла у «світлі останніх постанов», які проголошувалися орієнтиром для письменників. «Образ персонажа окреслювався в повній залежності від нормативів: він міг або цілком і повністю перейнятися ними і стати «рупором ідей», або розвиватися в цьому напрямі чи навіть усупереч йому – і це становило основний зміст «еволюції» образу. Міра порушення канону могла коливатися від «несвідомої помилки» до послідовної «ворожої вилазки», часто використовувався прийом «прозоріння» персонажа щодо своїх хибних вчинків, проте завжди і скрізь панувала схема. Структура жанрових модифікацій повісті становила собою жорстку нормативну парадигму з консервативними й непорушними рамками» [2, с. 9].

Центральним персонажем повісті «Наша сім'я» є вчитель Олег Чумак. Його образ розкривається в типових обставинах (колективіза-

ція в Західній Україні) та уособлює типові риси позитивного героя радянської літератури. Він ідеологічно свідомий, працює на благо Батьківщини, інтереси колективу для нього важливіші, ніж особисті.

На прикладі образу вчителя письменник утілює своє бачення постаті нової людини на теренах Закарпаття, яке пізніше глибоко переосмислив у романах «Жменяки», «Брати», «Тихе містечко». Однак навіть на початку 1950-х рр. М. Томчаний відчував «вужькість» виробничої теми, тому майже інтуїтивно, маючи природний хист писати, усе ж намагається поглибити характеристику персонажів через їх зовнішній портрет, діалоги, невласне пряму мову тощо. Прикметним є й те, що композиційну структуру повісті митець розширює і доповнює пейзажними замальовками полонини, гір та лісу.

Не викликає сумніву той факт, що перші художні пошуки М. Томчания в жанрі повісті складно назвати успішними. Це пов'язано, насамперед, із загальним станом вітчизняної літератури початку 1950-х рр., у якій попит на твори формувався переважно через компартійне соціальне замовлення. Вислів М. Наєнка про несміливе входження М. Томчания в літературу [4] ілюструє надзвичайну обережність письменника у виборі тем та сюжетів для подальшого художнього опрацювання. Саме тому повість «Наша сім'я» є показовою з погляду домінування в ній ідеологічної заангажованості, загостреного тлумачення «конфліктності». Важливо відзначити й те, що поява такого твору на початку письменницького шляху М. Томчания засвідчує його духовне зростання як людини та митця в подальшій творчій праці, зокрема в романі «Жменяки».

Загальне пошквалювання літературного життя наприкінці 1950-х рр. зумовило значні зміни в жанровій динаміці тогочасної повісті. У цей період вияскравлюється одна з найосновніших її ознак – потенційна ліричність, що спрямовує вектор художнього пошуку на внутрішній світ людини.

Саме на духовній сутності окремої особистості зосереджує свою увагу М. Томчаний у повістях «Терезка» (1957) та «Вітчим» (1962). У цих творах письменник досліджує «больові точки» приватного життя: пияцтво та зради чоловіка, народження позашлюбної дитини тощо. Насамперед М. Томчания цікавлять взаємини героїв, які він розглядає «крізь щілину побуту» (В. Поп). Відразу впадає у вічі складність та навіть деяка інтимність порушеної автором проблематики, не властивій літературі 1950-х рр. Відійшовши від виробничої теми, окресленої в повісті «Наша сім'я», прозаїк намагається розкрити внутрішній світ людини через випробування, що випали на її долю. Приміром, у центрі першої повісті – образ молодого полірувальниці Терезки, яка народила позашлюбну дитину. Дія другої зосереджена на житті родини, де чоловік випиває та зраджує дружині. Однак, зачепивши складні питання моралі, митець все ще не зміг їх художньо узагальнити. Герої «розчиняються» в описі побуту, трудової діяльності. Такої ж думки дотримується і Ю. Балега у праці «Художні відкриття чи правда факту?» [1, с. 164]. Критик відзначає художню недовершеність повістей прозаїка,

вважаючи персонажів означених творів людьми дрібними, а їх характеристику недостатньо глибокою. До того ж, у повістях, на думку критика, не було філософського осмислення фактів і явищ.

Загалом поділяючи думку літературознавця, відзначимо й позитивні спроби М. Томчания. Митець залишається вірним собі: поетика означених творів ілюструє авторські роздуми над людською екзистенцією, які прозаїк вкладає в місткі афоризми («А кажуть, що найліпше проводжають сто жандармів, чим один піп. Бо від ста жандармів можна втекти, а від одного попа вже не втечеш» [9, с. 105]); нарації властивий ліричний лад, гуманістичний пафос. Вибудовуючи композиційну структуру творів, письменник уводить у текст різножанрові утворення: легенди, сни, епістолу тощо.

Керуючись творчими пошуками, митець збагачує галерею персонажів обох повістей колоритними образами закарпатців, серед яких подибуємо цікаві антропоніми на зразок Янко Потоцький, Бабалька, Гандуляк, Пинзель тощо. На жаль, у творах вони – персонажі другого плану, а тому не розкриті повністю. Площина жанру сприяє також розвитку авторових інтенцій над життям простої жінки: матері, дружини і навіть коханки, – бо кожна, на думку письменника, заслуговує на власне щастя. Засобами характеротворення, домінуючими серед яких виступають внутрішні монологи та психологізм оповіді, письменник майстерно вибудовує традиційний, власне томчанийський, тип жінки – здатної на самопожертву, «здебільшого м'якої характером, хоч не безвольної, не благодушно-прощенської», а такої, що «скоряє передусім своїм душевним багатством» [5, с. 88]. Варто зауважити, що повісті стали тим основним робочим матеріалом, де письменник вчився розуміти та відтворювати тонку жіночу психологію. Образи Тамари й Терезки стали своєрідними протообразами, на основі яких М. Томчаний створив свої відомі характери Юлки, Олени та Варки. В образах Тамари й Терезки він заклав основні риси жіночого характеру, які вважав найголовнішими, – мудрість, внутрішній спокій та гармонію.

Повісті М. Томчания кінця 1950-х рр. цікаві тим, що репрезентують період еволюції української літератури, коли зароджувалася її нова якість, формувалося й розквітало одне з найцікавіших її явищ – шістдесятництво. На прикладі повістей цікаво простежити саморух письменника від адепта соцреалізму до уважного художника людських душ. Увагу митця до внутрішнього світу звичайної людини засвідчили вже повісті «Вітчим» та «Терезка». Цікаво, що, видавши в 1962 р. повість «Вітчим», М. Томчаний уже два роки (із 1959 р.) активно працював над романом «Жменяки», який побачив світ у 1964 р. Спочатку, за задумом автора, це мала бути повість під назвою «Серце за ґратами», яка, однак, у процесі освоєння ним матеріалу переросла в романну форму. Ураховавши всі художні прорахунки, допущені в повістях «Наша сім'я», «Терезка» та «Вітчим», письменник поглиблює свої творчі погляди на характери персонажів, увиразнює засоби їх творення, осмислює сюжетні лінії. Друзі та родичі письменника пригадують, що коли М. Томчаний працював над романом

«Жменяки», він мав зошит, де кожна окрема сторінка була відведена для якогось героя, наприклад, старого Жменяка, Михайла, німого тощо. Туди письменник занотовував особливості характеру кожного з персонажів, їхні внутрішні якості, специфіку портрету, окремі ситуації, епізоди з життя майбутніх героїв. Письменник неодноразово навідувався в село «за повітрям», як звик він казати, вів безпосередні розмови з односельцями про життя, – усе це митець вкладав у свої твори.

У плані розвитку поетикальних тенденцій прикметною для нас є повість «Скрипка – його молодість». Відчувається, що написана вона була після роману «Жменяки», 1965 р., у час, коли мистецький талант прозаїка досяг, на наш погляд, найвищої точки розквіту. З-поміж інших творів означену повість вирізняє не лише тематично-проблемний спектр зображуваного, а й поетика авторського слова, що тяжіє до етнопсихологізму.

Твір цікавий ще й тим, що М. Томчаній планував включити його до третьої частини трилогії «Жменяки» – роману «Брати». Письменник творчо обдумував подальшу долю синів Івана Жменяка: Юрка та Михайла, тому головним персонажем у творі «Скрипка – його молодість», за задумом автора, мав би бути Юрко Жменяк. Написання повісті було необхідним М. Томчанію для того, щоб глибше розкрити означений образ, який за рівнем художнього осмислення повинен був дорівнятися до образу старого Жменяка. Однак митець вирішив не змінювати свого першозадуму – створити художню біографію друга, відомого скрипала Андрія Вайди. Змінювати ім'я, на думку письменника, було неетично, тому образи Андрія Вайди та Юрка Жменяка типологічно дотичні й мають спільні ознаки на рівні характеротворення. У низці важливих аспектів (зокрема, у зображенні життя і психології закарпатських селян, укоріненості їх у рідну землю й турботу про неї, у формуванні духовного світу) повість доповнює і збагачує трилогію.

Як зазначалося вище, центральним образом повісті постає образ Андрія Вайди. Прототипом головного героя є ветеран Великої Вітчизняної війни, Андрій Іванович Вайда (1914–1985), прізвище та ім'я якого у творі збережене. На прикладі його життя М. Томчаній розкриває особливості формування музичного таланту юнака в надскладних умовах післявоєнної території Закарпаття 1930-х рр. та Другої світової війни.

Митця насамперед цікавлять внутрішні якості героя, що допомагають подолати всі труднощі, які посилає скрипалю доля. Відзначивши цю особливість, В. Поп характеризує образ Андрія як «допитливого, жадібного до знань, як самоцвіт настирливо-живучий, цілеспрямований, з високим відчуттям людської гідності і честі, з міцним духовним корінням, що живить його силою, надією і волею» [8, с. 19]. Справді, на прикладі означеного протагоніста, автор повісті осмислює оптимістичний образ духовно багатого особистості-патріота, що продовжує найкращі традиції нової української культури нації, утілені у творчості Ю. Яновського («Майстер корабля»), В. Підмогильного («Місто») тощо. На думку літературознавців, образ Андрія Вайди став прин-

ципово новим у Томчанієвій концепції героя як соціально активної особистості, носія сутнісних вимірів народної моралі.

У повісті «Скрипка – його молодість» М. Томчаній стверджує здатність українського народу, зокрема закарпатців, до пробудження національного духу через творчу працю. Якщо в романі «Жменяки» письменник змальовує талант селянина до землі, то в повісті митець природно врівноважує його вайдівським талантом до музики. Мотиви взаємозв'язку поколінь у романі та повісті (мрії молодого скрипала вповні здійснює його дочка), символічні образи засіяної ниви та виспіваної пісні стали основними життєвими поняттями, якими наснажив і, хоч не формально, не включивши повість у трилогію, поєднав письменник свою епічну розповідь про долю великої селянської родини, а за нею – всього Закарпаття. Повість «Скрипка – його молодість», на думку В. Попа, додає живий, колоритний штрих до змалювання М. Томчанієм історичної долі краю, окреслює глибоко народні характери [8, с. 19].

Персонажі, які населяють художній світ повісті, позначені закарпатським колоритом у сенсі антропонімійної традиції, ментальних ознак. За приналежністю останніх до різних соціальних верств населення умовно їх можна поділити на дві групи: образи верховинців та образи міських жителів. У творі відчувається тепле ставлення М. Томчанія до знедолених краян, тому першу групу протагоністів він наділяє позитивними рисами народного характеру: мудрістю, співчуттям до чужого горя, кордоцентризмом, тоді як друга узагальнює риси міщанства з його визискувачами та пристосуванцями.

До першої групи належать образи Вайдиної матері, що типологічно споріднена з образом Варки Жменячки. Жінка рано залишилася вдовою і всю свою любов, поетичність, надії і мрії стала переносити на своїх синів, а надто – на молодшого (у зображенні жінки-матері відчувається орієнтація автора на фольклорні та кращі літературні традиції); сюди ж слід зарахувати образ діда Ілька Рогача, котрий пастушить, знається з природою і її цілющию, захоплюється легендами й переказами про карпатських опришків; учителя Гелетки, що навчає Вайду письма, старшого брата Василя та ін.

До другої групи можемо зарахувати образи чеського нотаря пана Затлоукала, якого у творі митець зображує хабарником; перевертня Гандуляка, що міняє прізвище то на Гандулічку, то на Гандяші; бездушних і свавільних жандарма Пинзеля, лісника Габора, попа Мелеша тощо.

Композиційно повість складається із двох частин. Доповнюють їх статичні та динамічні пейзажі не лише лісового, а й урбаністичного характеру, які суб'єктивно виражають настроєвий характер персонажа: «сидиш у воді прохолодній, а навколо тебе тисяча дзвіночків... Водяна веселка вирає всіма барвами і такими ж барвами видзвонює чарівні мелодії... Це була музика звуків і фарб» [8, с. 587]; «Місто було залито повітрям звуків, які плвли згори: бім-бом, бім-бом» [8, с. 609]. На відміну від романів письменника, де сюжет дії локалізований (закарпатське селище Горбки, угорське місто Кунсаллаш), художній простір повісті «Скрипка – його молодість» від-

криває перед читачем нові географічні виміри: міста Березне, Рахів, Мукачево, селища Стриговця, Розтока-Пастіль. У повісті, як і в трилогії, згадано цілу низку історичних та конкретних осіб. Такий прийом дає змогу митцю правдиво відтворити історичні реалії доби та існування в ній реальної людини.

Висновки і перспективи. Отже, повісті засвідчують еволюцію образного мислення прозаїка. Дійсно, М. Томчаний не належить до того типу митців, які, не створивши жодного графоманського тексту, відразу вибухають літературними шедеврами. Саме тому, очевидним є те, що, наприклад, «Наша сім'я» не входить до кращих здобутків у царині повістєвого епосу. Загалом її можна вважати розвідкою в жанрі повісті, де автор лише пробує власні сили, експериментує, шукає нові теми та образи. Слушною також є думка М. Наєнка про те, що й у повістях «Терезка» (1957) та «Вітчизна» (1962) прозаїк захряс у суто побутовому матеріалі життя, а намагання підтягнути його до рівня узагальнень виявилися невиразними й малопродуктивними.

Певну роль ці повісті відіграли хіба що для опанування деяких секретів творення більших прозових жанрів. Їх можна розглядати як своєрідну підготовчу роботу до головного твору М. Томчання – роману «Жменяки» (1964) [4]. І справді, хоч письменник і зачіпає у творах низку гострих морально-етичних питань (проблему сімейної зради, стосунки вітчима й пасинка, алкоголізм тощо), однак лише поверхово, щоправда, залишаючи при цьому відкритим фінал – простір для різноманітних читацьких інтерпретацій. Повість «Скрипка – його молодість» (1968) із творчого погляду найсильніша з-поміж інших. Пейзажі Верховини, характери персонажів, легенди та повір'я ідейно розкривають одну з провідних думок твору: національну ідентичність верховинців у часи жорстокої окупації краю. Це зумовлено насамперед тим, що вона була написана вже після роману «Жменяки», у час найвищого мистецького піднесення автора. **Подальша перспектива дослідження** полягає у глибшому вивченні образної системи повістей М. Томчання, зокрема в контексті художньої антропонімії.

Список літератури:

1. Балєга Ю. Художні відкриття чи правда факту? / Юрій Балєга. – Ужгород : Карпати, 1969. – С. 67, 157–159, 164–168.
2. Жукова В. В. Жанрові модифікації української повісті 1950 – 1960-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / В. В. Жукова. – К., 2011. – 20 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 752 с.
4. Наєнко М. Михайло Томчаний (1914 – 1975) / М. Наєнко // Історія української літератури ХХ століття : у 2-х кн.; [за ред. В. Г. Дончика]. – К. : Либідь, 1998. – Кн. 2 : друга половина ХХ ст. – С. 309–311.
5. Поп В. Творчість Михайла Томчання : літературно-критичний нарис / Василь Поп. – Ужгород : Патент, 1997. – 160 с.
6. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства) : підруч. для студ. вищ. навч. закл. з гуманіт. спец. філологія, журналістика, літературна творчість / Анатолій Ткаченко. – 2 вид., випр. і доп. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. – 448 с.
7. Томчаний М. Наша сім'я / М. Томчаний. – Ужгород : Кн. – журн. вид-во, 1953. – 176 с.
8. Томчаний М. Жменяки : трилогія. Повість / Передм. і приміт. В. С. Попа. – К. : Дніпро, 1989. – 680 с.
9. Томчаний М. Після ночі : оповідання / упоряд. та прим. В. С. Попа ; худож.-оформл. М. М. Томчаний. – Ужгород : Карпати, 1989. – 301 с.

Бродюк Ю.Н.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

СЮЖЕТНО-КОМПОЗИЦИОННЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПОВЕСТЕЙ МИХАИЛА ТОМЧАНИЯ

Аннотация

В статье раскрыты сюжетно-композиционные особенности повестей «Наша семья» (1953), «Терезка» (1957), «Отчим» (1962), «Скрипка – его молодость» (1965) М. Томчания. В процессе анализа художественных произведений обнаружено поступательный характер художественного мышления – от схематического изображения новой действительности в Закарпатье («Наша семья») к философскому размышлению над жизнью талантливого музыканта в сложных условиях военного времени («Скрипка – его молодость»). Выяснено, что повести М. Томчания являются своеобразным связующим звеном между малой и большой прозой писателя и свидетельствуют о генезе творческого становления. Указанные произведения иллюстрируют попытки художника обрабатывать широкий жизненный материал, раскрывать человеческую судьбу, взаимоотношения героя с окружающим миром более существенно, глубже, чем, к примеру, в рассказе или новелле. На примере повестей прослежена эволюция художественного мышления писателя от канонов соцреализма к внимательному анализу внутренней сущности индивида.

Ключевые слова: повесть, М. Томчаний, соцреализм, кордоцентризм, антропоним.

Brodyuk Y.M.

Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University

PLOT AND COMPOSITE PECULIARITIES OF MYKHAILO TOMCHANIY STORIES

Summary

The article reveals plot-compositional features of novels «Our Family» (1953), «Terezka» (1957), «Stepfather» (1962), «The violin – his youth» (1965) by M. Tomchaniy. In the process of analysis of novel epic of the writer revealed progressive nature of creative thinking of the artist – from schematic image of the new reality in Transcarpathia («Our Family») to philosophical reflection on the life of a talented musician in the difficult circumstances of war («The violin – his youth»). It was found that novels of M. Tomchaniy facing as a kind of link between small and great prose of the writer and witness the creative genesis of formation. The mentioned works illustrate the artists' attempts to handle larger material of life, reveal human destiny, character relationships with the outside world, more significantly deeper than, for example, in a story or novel. On the example of novel layer of self-motion writer traced canons of socialist realism to careful correct interpreting of the inner nature of the individual.

Keywords: story, M. Tomchaniy, socialist realism, cordocentrism, anthroponym.